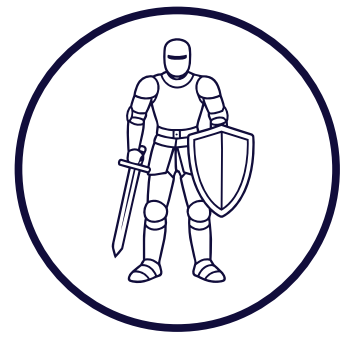

Verdwenen dorpen

Tijdvak	Middeleeuwen
Wat ga je doen?	Huisjes maken van de verdwenen dorpen in het Haarlemmermeer
Voor wie?	Onderbouw-middenbouw-bovenbouw

ONDERZOEKEN

Achtergrondinformatie:

In de vroege Middeleeuwen was het gebied de Haarlemmermeer onbewoond. Het was een veengebied. Veen bestaat uit afgestorven plantenresten. Het is een natte, sponsachtige en moerassige grondsoort. Toch kwamen er al vanaf de 11e eeuw mensen wonen in dit gebied. Ze groeven het veen af voor de landbouw zodat ze er groenten konden verbouwen en dieren konden laten grazen.

Later lieten ze het veen drogen in de zon en zo werd het turf. Turf werd gebruikt als brandstof om een haardvuur aan te stoken, zodat je warm bleef of om op te koken. Omdat turf een populair product werd en veel werd verkocht groef men de drie meren in dit gebied af. Hierdoor werd het uiteindelijk één meer. De drie meren waren het Oude Leidse meer, het Spieringmeer en het Oude Haarlemmermeer. Uit deze drie meren ontstond het Haarlemmermeer. Misschien ben je weleens met de auto over de Driemerenweg gereden? Deze naam komt dus hier vandaan.

Door het afgraven van veen en door heftige stormen (die overstromingen veroorzaakten) zijn er in dit gebied verschillende dorpen verdwenen. Over deze periode zeggen ze ook wel dat de Waterwolf (de bijnaam van het Haarlemmermeer) deze dorpen heeft verslonden. Voorbeelden van verdwenen dorpen zijn: Raasdorp, Vijfhuizen, Nieuwerkerk en Boesingheliede (lagen naast elkaar) en de voormalige eilanden Beinsdorp, Abbenes en Nieuw-Vennep. Misschien denk je 'maar ik woon in een van deze dorpen'. Dat kan, want er zijn dorpen opnieuw gebouwd en die hebben de namen gekregen van de verdwenen dorpen.

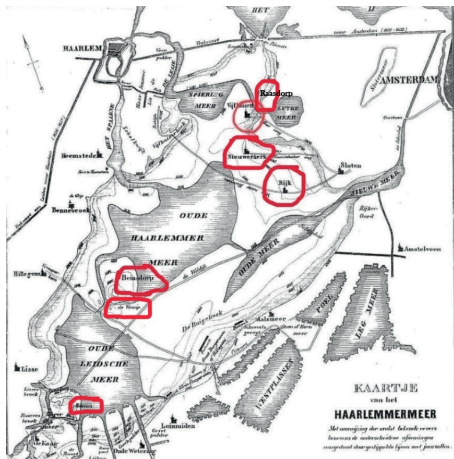
Tip! Wil je meer leren over turf en veen? In de lesbrief 'Turf en veen' van het NME vind je hier meer informatie over. Deze lesbrief voor MB en BB zit in de map met lesbrieven lokale erfgoedinstellingen in de erfgoedauto-maat.

Onderzoek:

Ga op internet /boek/ lesblad op zoek naar informatie en afbeeldingen over de verdwenen dorpen in de Haarlemmermeer.

Onderzoeksvragen:

- Wat is turf en waarvoor werd het gebruikt?
- Wat gebruiken we tegenwoordig om ons huis warm te houden?
- Welke drie meren waren er in het vroegere Haarlemmermeer te vinden?
- Welke dorpen zijn in het Haarlemmermeer onder water verdwenen?
- Wanneer in de geschiedenis is dat gebeurd?

Schoolplaat veenbedrijf: veentrappen, turfsteken, baggeren en drogen

Doorbraak van de Spaarndammerdijk bij Halfweg, november 1675

Overzichtskaart ontwikkeling Haarlemmermeer, getekend naar het origineel van Melchior Bolstra uit 1740

MAKEN | ONDERBOUW - MIDDENBOUW

Opdracht

'Maak met huisjes van magneettegels een tekening of storyboard over de verdwenen dorpen in het Haarlemmermeer.'

Wat ga je doen?

Je gaat zelf huisjes maken van magneetblokken van de verdwenen dorpen in het Haarlemmermeer. Om huisjes te maken met magnetische tegels kun je verschillende soorten blokken gebruiken, zoals vierkanten, driehoeken en rechthoeken om muren en daken te bouwen. De magneetblokken vind je in de polderautomaat.

Gebruik de magnetische tegels om een verhaal te vertellen in één tekening of meerdere scènes te maken (storyboard) over de geschiedenis van de verdwenen dorpen in het Haarlemmermeer.

Kun je erachter komen of jouw dorp onder water lag? Topotijdreis: 200 jaar topografische kaarten (De kaarten gaan terug tot 1815, niet tot en met de tijd van de Middeleeuwen) <https://www.topotijdreis.nl/>

Kijk bij INFORMATIE & TIPS voor werkbladen, filmpjes en leuke websites over de verdwenen dorpen en huisjes maken.

Stappenplan - Huisjes maken van magnetische tegels

Tip! De juf of meester kan alvast de materialen klaarzetten.

Stap 1

Bedenk eerst een verhaal over het huisje dat in een van de verdwenen dorpen heeft gestaan.

Wie woont er in het huisje? Wat gebeurt er als het water plotseling stijgt? Vertel hoe het huisje of het dorp in de golven verdwijnt. Hoe loopt het verhaal af?

Stap 2

Hoe bouw je? Leg de magnetische tegels plat neer en klik ze aan elkaar om platte vormen (2D) te maken of combineer ze tot ruimtelijke vormen (3D) voor kubussen en piramides.

2D huisje - Begin met het neerleggen van vierkante tegels voor de muren van het huis. Plaats driehoekige of platte tegels bovenop om een punt- of plat dak maken.

3D huisje - Begin met een stevige basis als vloer. Bouw de muren op door de magnetische tegels aan elkaar te klikken en voeg daarna het dak toe.

Stap 3

Je kunt het huisje verder uitbouwen (extra verdieping, schuur, terras, tuin) met verschillende magnetische tegels in verschillende vormen en kleuren. '

Tip! Voor een raam of deur maak je een lege opening of plaats je een andere vorm of kleur tegel.

Stap 4

Teken op een groot vel papier een tekening van het dorp met gekleurd pastelkrijt of kleurpotlood.

Hoe ziet het dorp eruit? Staan er bomen? Is er een weg? Wie zijn de bewoners en dieren?

Stap 5

Plaats vervolgens het huisje van magnetische tegels op de tekening. Teken de golven en de stijging van het zeewater erbij. Laat zien hoe het huisje in de golven verdwijnt.

Tip! Je kunt het verhaal over de verdwenen dorpen uit het Haarlemmermeer ook in drie tekeningen vertellen door er een storyboard van te maken (begin, midden, einde).

Teken de beginsituatie (hoe ziet het dorp eruit). Wat gebeurt er daarna (plotseling doet zich een ramp voor)? Als laatste teken je hoe het verhaal afloopt. Bijvoorbeeld: Het dorp wordt overspoeld door de golven en verdwijnt uiteindelijk onder water.

Plaats huisje(s) van magnetische tegels op het storyboard om het verhaal echt te laten lijken!

Exposeren

Maak in het klaslokaal een expositie van de tekeningen en/of de storyboards over de verhalen van de verdwenen dorpen in het Haarlemmermeer.

VOORBEREIDING DOOR DE LEERKRACHT

Materiaal

Zelf toevoegen:

- Grote, stevige vellen (wit/zwart/grijs of bruin) tekenpapier (A2 formaat)
- Kleurpotloden of stiften
- Gum en puntenslijper

In erfgoedautomaat:

- Magnetische tegels
- Pastelkrijt

LESDUUR +/- 1 uur

MAKEN | MIDDENBOUW – BOVENBOUW

Opdracht

'Bouw met knutselhoutjes de verdwenen huisjes na van de verdwenen dorpen in het Haarlemmermeer.'

Wat ga je doen?

Je gaat zelf huisjes maken van eenvoudig knutselmateriaal van de verdwenen dorpen in het Haarlemmermeer. Met knutselhoutjes als ijslollystokjes of roerstaafjes kun je de leukste houten huisjes in elkaar zetten. Bouw een verdwenen huisje na, met of zonder schuur, huis op palen of met terras. Daarna kan je het huisje nog verven als je dat wilt. De huisjes kunnen bij elkaar gezet worden alsof het verdwenen dorp weer even te voorschijn komt. Kun je erachter komen of jouw dorp onder water lag? Topotijdreis: 200 jaar topografische kaarten (De kaarten gaan terug tot 1815, niet tot en met de tijd van de Middeleeuwen) <https://www.topotijdreis.nl/>
Kijk bij INFORMATIE & TIPS voor werkbladen, filmpjes en leuke websites over de verdwenen dorpen en huisjes knutselen.

Stappenplan - Huisjes knutselen van de verdwenen dorpen

Bekijk het stappenplan met afbeeldingen op de website: Crea met kids | Huisjes knutselen.
<https://creametkids.nl/knutsels/huisjes-knutselen-met-knutselhoutjes/>
Tip! De juf of meester kan alvast de materialen klaarzetten.

Stap 1

Bedenk eerst een idee voor het huisje dat in een van de verdwenen dorpen heeft gestaan. Met knutselhoutjes als ijslollystokjes of roerstaafjes kun je de leukste houten huisjes knutselen. Bouw een huisje, schuur, huis op palen of huis met terras. Daarna kan je het huisje nog verven als je dat wilt. Hoe maak je het?

Stap 2

Halveer een ruime hoeveelheid roerstaafjes (of ijsstokjes). Knip ze doormidden met een schaar. Leg twee hele roerstaafjes horizontaal en doe hier lijm op. Plak hier de halve roerstaafjes op. Tip! Voor een raam of deur knip je een stukje af van de halve roerstaafjes. Maak zo de vier muren.

Stap 3

Knip een hoekkant van een doosje (zo lang als de zijmuur). Lijm hier weer halve roerstaafjes op zodat je een schuin dak krijgt.

Stap 4

Nu ga je 8x een 1/4 roerstaafje heel voorzichtig breken (de hoekjes moeten aan elkaar blijven). Lijm nu twee hoekjes vast aan een muurkant en lijm dan de andere muur er tegenaan. Zet het vast met een wasknijper en laat het drogen. Als het vastzit ga je op dezelfde manier verder met de andere muren.

Stap 5

Als alles goed vastzit kun je het dak erop leggen. Je kunt het dak ook los laten, zodat er LEGO poppetjes in kunnen.

Stap 6

Zet het huisje neer en vorm samen met andere huisjes van klasgenoten een verdwenen dorp uit de Haarlemmermeer.

Wat is de naam van het dorp dat weer tevoorschijn is gekomen?

Exposeren

Maak een expositie van de verdwenen dorpen en huisjes in het klaslokaal.

VOORBEREIDING DOOR DE LEERKRACHT

Materiaal

Zelf toevoegen:

- Wasknijpers
- Schaar
- Kartonnen doosje (bijv. theedoosje)
- LEGO poppetjes

In erfgoedautomaat:

- Houten roerstaafjes
- Lijmpistool

LESDUUR +/- 1 uur

INFORMATIE & TIPS

Verborgen geschiedenis (midden- en bovenbouw)

<https://www.verborgengeschiedenis.nl/verdwenen-plaatsen/voormalige-eilanden-en-verdwenen-dorpen-in-de-haarlemmermeer>

Voormalige eilanden en verdwenen dorpen in de Haarlemmermeer.

De Waterwolf – Kijk op de wereld van een laat-middeleeuwse Lisser (bovenbouw)

<https://oudlisse.nl/historie/de-waterwolf-kijk-op-de-wereld-van-een-laat-middeleeuwse-lisser/>

Hoe zag een gemiddeld middeleeuws huis er vroeger eigenlijk uit? | IsGeschiedenis

<https://isgeschiedenis.nl/reportage/hoe-zag-een-gemiddeld-middeleeuws-huis-er-vroeger-eigenlijk-uit>

Vind het uit! Komt Nederland onder water te staan? (bovenbouw)

<https://vindhetuit.nl/stories/komt-nederland-onder-water-te-staan?referer=home>

Uitvindingen uit het verleden over hoe om te gaan met de zeespiegelstijging.

Tip! Swipe/scroll of navigeer met pijltjes naar rechts.

BOEKEN

Een boek vol huizen

Eenog, P. van, 2023, Uitgeverij Zwijzen

Lees de verhalen over fantastische gebouwen en hun makers.

DIGITAAL LESMATERIAAL

Huisjes knutselen met knutselhoutjes (midden- en bovenbouw)

Huisjes maken van de verdwenen dorpen

<https://creametkids.nl/knutsels/huisjes-knutselen-met-knutselhoutjes/>

FILMPJES

Turf | Schooltv (midden- en bovenbouw)

<https://schooltv.nl/video-item/turf-wist-je-dat-turf-hetzelfde-is-als-gedroogd-veen>

Wist je dat turf hetzelfde is als gedroogd veen?

Tip! Bekijk ook de lesbrief 'Turf en veen' van het NME, deze zit ook in de erfgoedautomaat.

Huizen in de Middeleeuwen | Schooltv (midden- en bovenbouw)

<https://schooltv.nl/video-item/huizen-in-de-middeleeuwen-van-hout-naar-baksteen>

Van hout naar baksteen

Waterwolf: het verhaal van Haarlemmermeer (midden- en bovenbouw)

https://www.youtube.com/watch?v=_WioqiOBZgU

De Waterwolf slokt dorpen op.

Kik gaat in een drijvend huis wonen | Jeugdjournaal

<https://jeugdjournaal.nl/artikel/2284384-kik-gaat-in-een-drijvend-huis-wonen>

In Amsterdam bouwen ze aan een nieuwe woonwijk die helemaal drijft op water!

Duitse onderzoeker woont al 65 dagen onder water | Jeugdjournaal

<https://jeugdjournaal.nl/artikel/2547143-duitse-onderzoeker-woont-al-65-dagen-onder-water>

In de zee bij Panama probeert een man zo lang mogelijk onder water te wonen.

Bronnen

Bronvermelding tekst: [verborgengeschiedenis.nl](https://www.verborgengeschiedenis.nl) | [onh.nl](https://www.onh.nl)

Afbeeldingen: [verborgengeschiedenis.nl](https://www.verborgengeschiedenis.nl) | [oudlisse.nl](https://www.oudlisse.nl)

